

VIRUSLI GEPATIT B EPIDEMIOLOGIYASI VA PROFILAKTIKASI

Saydaliyeva Mohira Zayniddin qizi

Samarqand Davlat tibbiyot universiteti Tibbiy profilaktika fakulteti 4-bosqich talabasi

Bekmirzayeva Zarnigor Isomiddin qizi

Samarqand Davlat tibbiyot universiteti Tibbiy profilaktika fakulteti 4-bosqich talabasi

Xasanova Barfena Akmal qizi

Samarqand Davlat tibbiyot universiteti Tibbiy profilaktika fakulteti 4-bosqich talabasi

ANNOTATSIYA

Parenteral (muloqot) mexanizmi bilan yuqadigan virusli gepatitlar bu surunkali kechadigan, etiologiyasi jihatidan turlicha bo'lgan, antroponoz yuqumli kasalliklar bo'lib, ushbu kasalliklarni gepatotrop viruslar keltirib chiqaradi. Bu kasallik viruslari asosan qon aylanish tizimida bo'lib, klinik ko'rinishlari turlicha namoyon bo'ladi. Parenteral (muloqot) mexanizmi orqali yuqadigan virusli gepatitlarga B, C, D, G va hali noma'lum bo'lgan turli boshqa viruslar kiradi.

Parenteral yo'l bilan yuqadigan viruslarning biologik va epidemiologik xususiyatlari

Viruslar	Oilasi	Turi	Hajmi (nm)	Genomi	Genotiplari	Mutatsiya bo'lish xususiyatlari	Chidamliligi	Konserogenligi	Qonda va boshqa suyuqliklarda borligi	Virusemiya davomiyligi
B	Gepadnavirus	Orthohepadnavirus	42	DN K	Uchraydi 7 genotiplari	Bor	Yuqori	B or	+++	Uzoq muddatli yoki surunkali

C	Flavivirus	Hepacivirus	50	RN K		6 genotiplari	Bor	O'rtacha	B or	+++
D	Viroid	Floating Genus	36	RN K		3 genotiplari	?	Past	B or	++
G	Flavivirus	Hepacivirus	25	RN K		5 genotiplari	Yaxshi o'rganilma gan	Yaxshi o'rganilmagan	B or	+++

Kalit so'zlar: Parenteral, gepadnavirus, gepatokarsinoma, Virusli gepatit B, VGB, infeksiya, profilaktika, DNK, RNK, plazma, vaksina, jigar sirrozi.

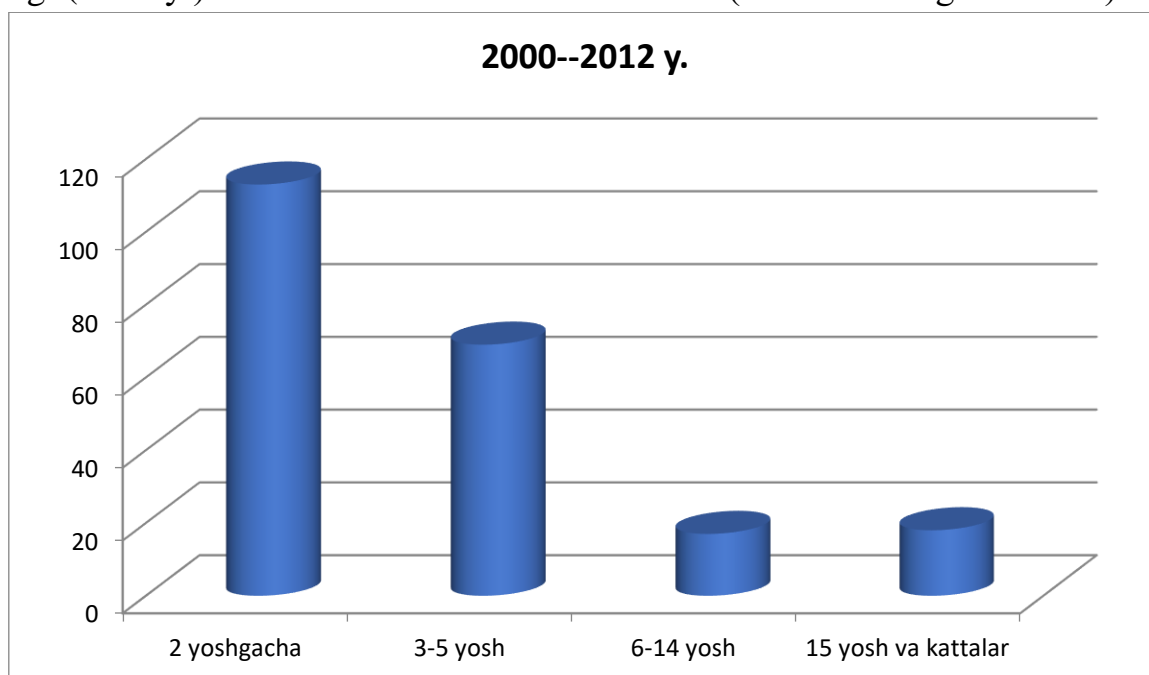
Muammoning dolzarbligi. Virusli gepatit B (VGB) – surunkali, ba'zi xollarda o'tkir kechuvchi yuqumli kasallik hisoblanib, ushbu kasallikni gepadnavirus keltirib chiqaradi. Bu kasallik yengil shakldan tortib to og'ir, o'lim bilan tugaydigan turli xil klinik belgilar bilan kechuvchi, ko'p xollarda og'ir asoratlanadigan, aholi o'rtasida keng tarqalgan kasallikdir. Bu kasallik qo'zg'atuvchisining asosiy manbai – VGB ning surunkali turi bilan kasallangan bemorlar, surunkali virus tashuvchilar, klinik belgilari yaqqol mavjud bo'lgan o'tkir shakldagi bemorlar, kasallik belgilari namoyon bo'lmagan, klinik belgilersiz, yengil shakldagi bemorlar bo'lishi mumkin. Klinik belgilari yaqqol namoyon bo'lgan bemorlar bilan, klinik belgilari yuzaga chiqmagan bemorlar nisbati 1:40 dan 1:200 gacha bo'lishi mumkin. Gepatokarsinoma, jigar sirrozi va surunkali nofaol gepatitni boshidan kechirayotgan bemorlar infeksiya manbai sifatida nisbatan kamroq epidemiologik xavf tug'diradi, eng xavfli infeksiya manbai esa bu kasallikning surunkali faol shaklini boshidan kechirayotgan bemorlardir. Kasallikning yashirin davri (virus yuqqan paytdan to klinik belgilar namoyon bo'lguncha o'tgan vaqt) 60 kundan 180 kungacha bo'lishi mumkin. O'rtacha yashirin davr 2,5-3 oyni tashkil etadi. Virusli gepatit B kasalligi parenteral (muloqot) yo'li bilan yuqadi, bunda teri yoki shilliq qavatlar butunligi buzilib, viruslar qon orqali yoki organizmning boshqa suyuqliklari orqali sog'lom odamga yuqadi. Ushbu kasallik sog'lom insonlarga tabiiy va sun'iy yuqish yo'llari

bilan yuqadi. Tabiiy yuqish yo‘llariga jinsiy aloqa vaqtida, otaning zararlangan urug‘i orqali chaqaloqqa va homilador onadan tug‘ish vaqtida bolaga yuqishi kabi holatlarni keltirish mumkin.

Virusli gepatit B kasalligining butun dunyo aholisi orasida keng tarqalganligi ushbu infeksiyaning hozirgi davrda eng dolzarb muammolardan biri ekanligini ko‘rsatadi. Dunyo bo‘yicha 2 milliard odamda VGB infeksiyasi bilan kasallangan yoki bu kasallikni boshidan kechirganligini ko‘rsatuvchi HbsAg aniqlangan bo‘lib, shundan 350-400 million odam surunkali virus tashuvchilaridir. Har yili dunyo bo‘yicha 50 million odam kasallikning o‘tkir shakli bilan kasallangani va 2 million odam VGB kasalligi sababli vafot etishi aniqlanadi.

Mamlakatimizda esa Virusli gepatit B ning o‘tkir shakli bilan kasallanish holatlari ilgari vaqtlarda birmuncha ko‘p bo‘lgan. Oxirgi yillarda bolalarni rejali emlash natijasida kasallikning o‘tkir shakllari ancha kamaydi. 7 yoshgacha bo‘lgan bolalar orasida bu kasallik deyarli aniqlanmayapti.

O‘zbekistonda virusli gepatit B ga qarshi emlashgacha (2000-y.) va emlashdan keyingi (2012-y.) davrlarda kasallanish ko‘rsatkichi (100000 aholiga nisbatan)

Virusli gepatit B kasalligining oldini olishga qaratilgan chora-tadbirlar maxsus va maxsus bo‘lmagan turlarga bo‘linadi. VGB kasalligiga qarshi kurash olib borishda, kasallik viruslarining manbai bo‘lmish virus tashuvchilar sonini kamaytirish asosiy o‘rinda turadi. Shu tufayli ushbu kasallik profilaktikasida asosiy e‘tiborni VGB kasalligiga qarshi maxsus emlashga qaratish lozim.

Ushbu maxsus emlash reja asosida barcha yangi tug‘ilgan chaqaloqlarni tug‘ilgan kundan boshlab emlash va qayta emlash, shuningdek o‘smirlarni katta

yoshdagilarni reja asosida va epidemiologik ko'rsatmalarga binoan emlash tarzida amalga oshiriladi. Virusli gepatit B infeksiyasini kelajakda xuddi shunday maxsus emlash orqali kamaytirish mumkin. 2000-yildan buyon mamlakatimizdagi chaqaloqlar rejali emlab kelinmoqda va bu milliy emlash kalendariga kiritilgan. Emlash uchun vaksinala Davlat byudjetidan sotib olinmoqda. Rejali emlash boshlangan vaqtdan to hozirgacha mamlakatimizda yosh bolalar o'rtasida Virusli gepetit B bilan kasallanish xolati 4-5 barobarga kamaygani aniqlangan.

Profilaktik chora-tadbirlarga shuningdek infeksiya manbaiga qaratilgan choratadbirlar ham kiradi. Masalan qon, plazma, sperma beruvchi donorlar orasida infeksiya manbaini erta aniqlash, jinsiy aloqalar davrida kasallik yuqishining oldini olish.

Xulosa. Virusli gepatit B kasalligiga chalinish va tarqalishini oldini olish uchun, kundalik shaxsiy gigiyena qoidalariga amal qilish, pala-partish jinsiy aloqa qilishdan saqlanish, har qanday teri butunligi buziladigan amalyotlar (stomatologiya, genekologiya, manikyur, go'zallik salonlari, sartaroshxonalar) bajarilganda ishchilar tomonidan sanitariya qoidalariga rioya qilinishiga e'tibor berish va eng asosiysi rejali ravishda qilinadigan Virusli gepatit B kasalligi infeksiyasiga qarshi emlashni o'z vaqtida olish muhim ahamiyatga ega.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. *Беляков В.Д., Яфаев Р.Х. Эпидемиология. Москва, 1989*
2. *Усмонов М.К. Эпидемиология. Тошкент, 1995*
3. *Елкин И.И. Эпидемиология. Москва, 1989*
4. *Черкасский Б.Л. Эпидемиология и профилактика бешенства. Москва, 1985*